

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 217. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm6254.pdf (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XIX.

(Den 12te September.)

Mine Herrer!

“**H**annibal gik over Alperne, men vi gik *under* dem”, sagde Napoleon; og skjønt man, for at finde det ret træffende, maatte være langt bedre bekjendt med Højderne og Jordsmonnet, end jeg er, saa kan jeg dog nok se, at han, ved at følge Strandvejen til *Savone* og saa skyde tværs over mellem Søalperne til *Mondovi*, har taget sig det saa magelig som muligt, uden derfor at overraske mindre; da de egentlige Forsvars-Anstalter altid er beregnede paa Alfarvejen, og man kun behøver at komme tværs paa Hverdagsfolk eller, som det hedder i Kunstsproget, “tage dem i Flankerne” for at bringe dem ud af Ligevægten; medens det kun er Naturens Yndlinger givet at kunne finde sig i alle Stillinger og, billedlig talt, staa lige saa godt paa Hovedet som paa Benene. Heri var Napoleon aabenbar en Mester, og denne bestandige Aandsnærværelse var det, der gav ham hans forbavsende Overlegenhed, indtil han havde udtømt sine rige Hjælpekilder og snart, som paa Toget til Rusland, fulgte Alfarvejen med mer end den kunde bære, eller, som ved Waterloo, gjentog sig selv.

Hvad enten Direktoratet begyndte at blive bange for en General, der aabenbar var voxet dem over Hovedet, eller de blot vilde vise deres Myndighed, saa havde de, 219strax efter de første Sejre, skrevet Napoleon til, at saa snart Lombardiet var taget, skulde den italienske Armé deles, og den halve, under *Kellermann*, blive og passe paa Lombardiet, mens den anden Halvdel under *Napoleon* gik til Livorno, at lægge Beslag paa al engelsk Ejendom og sætte Skræk baade i Rom og Neapel, saa de bad om Tørvejr, ved hvilken Lejlighed man maatte se, hvad man kunde klemme [ud] af Paven: dels offentlige Bønner for Republikkens Lykke og Held og dels nogle smukke Billedstøtter og Malerier, Bibliotek-Sjældenheder, Sølv-Madonnabilleder og selv en Del Klokker til at smelte.

Man behøver ingen Napoleon at være, for at finde, hvor smaalig, ja, smaatyvemæssig denne Operationsplan var, og hvor krænkende det maatte være for en General, der, under Mangel paa alt, havde tilfægtet sig glimrende Sejre, nu at berøves alle Frugterne, og [at skulle] sætte sin Ære i at eskortere Toldbetjente til Livorno og Tyveknægte til alle Steder, hvor der var noget at stjæle; thi det var hans daglige Erfaring, at alle de Kommissarier, man sendte ham, stjal som Ravne og lod Armeen sulte eller sørge for sig selv. Men man maatte være en Napoleon eller dog en stor Mand, for under saadanne Omstændigheder at beherske sig selv og skrive et Brev til Direktoratet, som det, han skrev strax efter Indtoget i Majland, der dog naturligvis ogsaa gav hans Grunde mere Vægt, end nogen Pen kunde.

“Foretagendet mod Livorno, Rom og Neapel”, siger han, “er en Ubetydelighed, som skal afgjøres i forbigaaende; hidtil har jeg gjort Feltoget uden at spørge nogen til Raads, og jeg har kun udrettet noget, fordi jeg, hædret med Deres fulde Tillid, kunde lade min Gang være rap som min Tanke; men vil De nu lægge alle Haande Lænker paa mig, da maa De heller ikke vente noget af mig, og deler de Kræfterne, da forsømmer De den bedste Lejlighed til at foreskrive Italien Love. Overalt, som 220Sagerne staa, behøver De en General, der besidder Deres uindskrænkede Tillid; men jeg har ingen Ret til at beklage mig, om *jeg* maaské ikke er den General. Enhver har sin Maade at føre Krig paa, General Kellermann har mere Erfaring end jeg og vil [maaské] forstaa at gjøre det bedre; men skal vi handle i Forening, gaar det skjævt.”

Til *Carnot*, den eneste af Direktørerne, der forstod sig paa Krigen, og som han syntes at holde for sin Ven, skrev han mere aabenhjærtig: “Jeg kan ikke godvillig tjene under en Mand, der ansér sig selv for den største General i Evropa; og [jeg] tror for Resten, man maa heller lade selv en daarlig General raade ene, end lade der være to gode om Raadet; der hører [en] egen Takt lige saa vel til at føre Krig som til at regere. Om jeg fører Krig paa denne Skueplads eller paa en anden, er mig det samme; thi at tjene Fædernelandet [og] at vinde et historisk Navn hos Efterslægten, deri bestaar min Ærgjerrighed; men jeg vil naturligvis nødig tabe paa otte Dage, hvad der kun i to Maaneder med Møje og Fare er erhvervet, og [jeg vil] nødig standses i mit Løb.”

Kun i 6 Dage hvilede Napoleon sig i Majland og sluttede i den Tid Vaabenstilstand med Hertugen af Modena for 10 Millioner og 20 Malerier. “Fæstninger og Geværer”, skrev han til Direktoratet, “kunde jeg ikke forlange, da han ingen havde.” Til Armeen skrev han: “Soldater! Jeg er styrtet ned med jer fra Apenninerne som en Bjærgstrøm; og alt, hvad der vilde standse jeres Fart, har I kuldkastet og adsplittet; befriet fra det østerrigske Tyranni, har Piemont fulgt sit Hjertes Drift til at slutte Fred og Venskab med Frankrig; Majland er

i eders Vold, Republikkens Fane vajer over hele Lombardiet; Hertugerne af Parma og af Modena skyldte kun eders Højmodighed deres politiske Tilværelse. Den Krigshær, som i sit Overmod vovede at true jer, finder nu ikke mere noget Værn imod jeres Tapperhed; hverken Po, Ticino eller 221Adda har kunnet standse jer en eneste Dag, alle disse Italiens berømte Bolværker har svigtet, I overfløj dem som Apenninerne. Saa megen Lykke har overvældet Fædernelandet med Glæde, der holdes over hele Republikken en Folkefest for eders Sejre, Mødre og Hustruer, Kjærester og Søstre skal da være stolte af at høre jer til. Men skal man sige om os, at vi forstod vel at vinde Sejre, men ej at bruge den? Skal Efterslægten melde, vi fandt vort Capua i Lombardiet? Dog nej, jeg ser jer alt fare i Harnisk; velan da, fremad! Vi har endnu stive Dagsrejser at gjøre, Fjender at fælde, Lavrbær at høste, Udaad at hævne! Lad *dem* bæve, som hvæssede Dolke til Borgerkrig i vort Fæderneland, og *dem*, der nederdrægtig har myrdet vore Ministre, og *dem*, der brændte vor Flaade i Toulon! Lad *dem* bæve! thi nu slog Hævnens Time. Men Folkene, lad dem berolige sig! thi vi er Venner af alle Folkefærd og fremfor alt af dem, der stamme ned fra Brutus, fra Scipionerne og alle de store Mænd, som vi har udkaaret os til Mønstre. Istandsætte Kapitolet, dør med Æren rejse Støtterne af de Helte, det skylder sin Glans, vække Romer-Folket, som Aarhundreders Trældom sløvede – se, *det* skal være Frugten af vore Sejre, og *de* skal begynde et nyt Tidsrum i Historien; I skal krones med udødelig Ære for den ny Skikkelse, I gav det skønneste Land i Evropa; frit og hædret over al Verden skal det franske Folk ved en ærefuld Fred skjænke Evropa Erstatning for alle de mangfoldige Ofre, der bragtes; og I skal hvile ud i Hjemstavnen, hvor eders Medborgere skal pege paa enhver af eder og sige: Han var med i *Italien!*”

(*Kellermann*, født i Strassburg 1735, havde tjent sig op fra Husar til Oberst før Revolutionen og gjenneomtjente den som General; men vidste selv 1820, da han døde, ingen anden Bedrift at rose sig af, end Kanonaden ved Valmy.)

At det var Tvilling-Felttoget i Italien 1796 og 97, 222der tiltrak *Napoleon Bonaparte* hele Evropas spændte Opmærksomhed og lagde den brede Grundvold, hvorpaa han siden opførte den mest glimrende Bygning, man havde set, siden Romer-Riget styrtede sammen, *det* er noksom bekjendt; men vil vi vide, hvad det var, som den Gang slog Verden med Beundring og Forbavselse, og vil uden Tvivl gjøre Napoleons italienske Felttog berømte, saa længe Evropa har en Historie, da nytter det hverken, at vi tælle Sejrene, han vandt fra 11te April 96 til 3dje næste Aar, eller fra Slaget ved *Montenotte* i Montferrat til *Neumark* i Tyrol, ikke heller at examinere Felttogene efter alle strategiske Regler; thi ingen af Delene gjorde hans europæiske Beundrere; og *de* Historieskrivere, der tage sig det for, udbrede vist heller ikke hans Berømmelse hos Efterslægten, dels fordi de finde Fejl hos ham ved hvert Skridt, og dels fordi deres Fortælling bliver saa langtrukken, ensformig og kjedsommelig, at ingen uden de selv gider enten høre eller læse den. – Nej, hvad jeg godt husker, slog mig og alle dem paa den jyske Hede, der læste Iversens fynske Aviser, det var sikkert, hvad der slog Læserne af alle Tungemaal, altsaa vist nok til Dels Vovespillet ved *Lodi*, Skjælmsstykket i *Lonato* ved Gardasøen (4de August 96), hvor han forbluffede 4000 Østerrigere til at strække Gevær for nogle Hundrede Franskmand, og Tredages-Slaget ved *Arcole* (15de-17de November 96); men dog fornemmelig det Sprog, han førte, og de Magter, han ydmygede: alle de italienske Magter med Kejseren og Paven i Spidsen, og saa tre Overgeneraler med tre i Tal langt overlegne Krigshære: *Beaulieu*, *Wurmser* og *Alvinzy*, som han gjorde alle skakmat paa én Sommer, og saa endelig den splinterny Skikkelse, det øverste og mellemste Italien fik ved Freden til *Campo-Formio* (16de Oktober 97).

Midt i November [96] befandt *Bonaparte* sig i, hvad man kalder den mest fortvivlede Stilling. Da nemlig 223*Beaulieu* efter Slaget ved *Lodi* trak sig tilbage til Tyrol, kastede han 10,000 Mand ind i *Mantua* ved *Mincio*, som gjaldt for en hartad uindtagelig Fæstning; og skjønt *Napoleon* mente, det skulde han snart afbevise, vedblev dog *Mantua* lige fra Maj 96 til Februar 97 at være hans Plage og Østerrigernes Haab. I Slutningen af Juli [96] trængte nemlig den gamle, men tapre Feltmarschal *Wurmser* frem fra Tyrol og nødte ikke blot *Napoleon* til at ophæve *Mantuas* Belejring, men holdt ham varm hele Avgust-Maaned og kastede sig midt i September ind i *Mantua* med 15,000 Mand, saa dør laa nu en hel Krigshær, saa stor omtrent som hele Napoleons.

Nu kom *Alvinzy* først i November og trængte frem til *Verona*; og skjønt han efter Slaget ved *Arcole* maatte trække sig tilbage, var det dog ikke længer end til *Bassano* og *Padua*, hvorfra han, efter at have udhvilet og forstærket sig, paa ny brød op, [og] skikkede *Provera* fra sig til *Mantua*, medens han med sin Hovedstyrke nødte *Napoleon* til at samle alt sit ved *Rivoli*, mellem *Adda* og *Gardasøen*.

Aldrig var det imidlertid blevet klarere, at *Napoleon* havde Lykken med sig; thi ikke nok dermed, at *Alvinzy* den 14de og 15de Januar blev aldeles tilintetgjort ved *Rivoli* og *La Corona*; men *Provera*, den raske Karl, der ved Felttogets Begyndelse forgjæves gjorde Underværker i *Cossaria*, maatte strække Gevær lige for *Wurmser*s Øjne. Han kom nemlig til *Mantua* den 15de henimod Aften og gav *Wurmser* et Tegn, som han forstod; saa havde de strax angrebet det franske Blokadekorps, havde Fæstningen været undsat; men de opsatte det til næste Morgen, og da var det for silde. Under Slaget ved *Rivoli* den 14de fik nemlig *Napoleon* at vide, *Provera* var gaaet over *Adda*, og da hans Bestemmelse var klar nok, fór *Napoleon* endnu samme Nat afsted med alt, hvad der ikke efter hans Regning hart behøvedes til at give *Alvinzy* 224sin Rest, naade om Natten til den 16de *Mantua*, kastede *Wurmser*, som gjorde Udfald, paa Timen tilbage og omringede *Provera*, saa han maatte strække [Gevær] med 6000 Mand. *Mantua* var udhungret, og nu, da alt Haab om Undsætning var forsvundet, saa' *Wurmser* sig endelig nødt til at overgive Fæstningen [den] 2den Februar, da

Miollis, som saa længe havde ligget uden for, endelig kom ind og aflaste den gamle.

Nu var da Italien vundet; thi vel vilde man i Wien endnu ikke høre noget om Fred, men stillede den fjerde Overgeneral i Marken, *Erkehertug Karl* nemlig, der saa lykkelig havde drevet Moreau og Jourdan over Rhinen; men han naade dog aldrig Italien. Napoleon, som nu endelig var bleven forstærket med 20,000 Mand fra Nordarmeen, mødte ham i Friaul (16de Marts) og drev ham baglængs gjennem Kärnthen og Steiermark, til han kun stod 20 *Mil fra Wien* (i Judenburg), hvor Østerrig endelig bekvemmede sig til at underhandle (7de April) og [til] en foreløbig Fredslutning 18de April.

(Freden til *Campo-Formio* 16de Oktober 97. - Festen for *Napoleon* i *Luxembourg-Gaarden* 10de December. - *Talleyrand* blev udenlandsk Minister Juli 97.- *Paven* havde alt sluttet Vaabenstilstand, nej, kjøbt den i dyre Domme 23de Juni 96, men holdt sig den ikke efterrettelig, og først efter Mantuas Fald kom Freden i *Tolentino* i Stand 19de Februar 97. - *Joubert*, født 1769 paa Grænsen af Savoyen, faldet ved Novi 16de Avgust 99. - *Jættetoget gjennem Tyrol* 97. - *Masséna*, Hertug af Rivoli, Fyrste af Eslingen, født 1758 i Nizza, Underofficer til 86, allerede 93 General, "Sejrens Skjødebarn", død 1817.)

(Ved Festen i Paris talte Talleyrand rørende om Napoleons Forkjærlighed for Ossian og boglige Sysler, samt [om] hans Beskedenhed. - Selv talte Napoleon i korte Sætninger: "Borgere! For at blive frit, maatte det franske 225Folk slaa Kongerne. For at naa en Forfatning, grundet paa Fornuften, maatte det overvinde 18 Aarhundreders Fordomme. I har dannet jer til en stor Nation, hvis Enemærker ej har andre Grænser, end Naturen satte dem. I har gjort mere: i de to skønneste Lande i Evropa, Kunsters, Videnskabers og Stormænds Vugger, ser Folkene med lyse Forhaabninger Frihedens Genius rejse sig fra Fædrenes Grave.")

(I Maj Krigserklæringen mod *Venedig*. - Østerrig fik Staden, Istrien, Dalmatien og det paa Fastlandet til *Adda*. - [Den] *cisalpinske Republik*.)